

Tatjana Plevnik

Razvrščanje izobrazb v Sloveniji v razmerju do mednarodnih referenčnih klasifikacijskih orodij

Povzetek: V prispevku predstavimo mednarodna orodja za primerjavo nacionalnih sistemov izobraževanja. Poudarek je na referenčnih orodjih za razvrščanje izobraževanja in kvalifikacij, katerih uporaba je v mednarodnih komunikacijah obvezna. Predstavitev se osredinja le na razvrščanje izobrazb po stopenjskih kategorijah z uporabo mednarodnih meril razvrščanja. Izkaže se, da so kategorije razvrščanja v različnih mednarodnih orodjih usklajene oziroma komplementarne, ker so na mednarodni ravni enotno dogovorjeni koncepti, definicije pojmov in merila razvrščanja. Nasprotno pa v Sloveniji ni enotnega dogovora o razvrščanju izobrazb skladno z omenjenimi mednarodnimi merili. Vprašanje dogovora o razvrščanju izobraževanja in izobrazb v Sloveniji je pomembno razvojno vprašanje, povezano ne le s statistiko, temveč z nadaljnjim razvojem izobraževalnega sistema v Sloveniji. Ta je neločljivo vpet v mednarodne tokove, zato je smotno pri poenotenju rešitev upoštevati mednarodna pravila. V prispevku nakažemo, kako je mogoče razvrščati izobrazbe v skladu z mednarodnimi pravili.

Ključne besede: klasifikacija, klasifikacijski sistem, raven izobraževanja, stopnja izobraževanja, izobrazba, kvalifikacija, ogrodje kvalifikacij

UDK: 37.013.74:377

Pregledni znanstveni prispevek

*Tatjana Plevnik, Ministrstvo za šolstvo in šport, Masarykova cesta 16, SI-1000 Ljubljana, Slovenija;
e-naslov: tatjana.plevnik@gmail.com*

Uvod

Klasifikacije so temeljno orodje razvrščanja pojavov po podobnosti v kategorije. Razvrščanje nam omogoča ugotavljanje razlik oziroma podobnosti med pojavi, te informacije pa so osnova za odločanje. Ogrodje klasifikacije predstavljajo kode, opisniki, definicije pojmov, ki omogočajo urejanje informacijskega gradiva tako, da je lahko kar najustreznejša podlaga za odločanje, upravljanje in uresničevanje ciljev politike. Prenosi informacij potekajo v različnih kulturnih, socialnih, ekonomskih, etičnih in psiholoških kontekstih, kar lahko povzroči nesporazume, napačne prevode, pa tudi ekonomsko ali drugo stransko škodo.

Med informacijskimi orodji, ki so v oporo pri upravljanju izobraževalnih sistemov, je najpomembnejša referenčna klasifikacija ISCED (International Standard ... 2011)¹. Njena neposredna uporaba je v mednarodnem informacijskem prometu pravno obvezujoča. Mnoge države jo iz praktičnih razlogov uporabljajo neposredno tudi v svojem nacionalnem okolju. Klasifikacija izobraževanja se povezuje z mnogimi drugimi klasifikacijami, zlasti na področjih poklicev in dela. Na pobudo Evropske komisije se na primer razvija večjezičen in odprt klasifikacijski sistem izobraževanja, poklicev in kvalifikacij ESCO (Evropsko ogrodje spretnosti, kompetenc in poklicev, prim. European Skills ... 2010). Povezoval naj bi izobraževanje, mednarodno standardno klasifikacijo poklicev ISCO (International Standard Classification of Occupations ... 2010) in prihodnjo klasifikacijo kvalifikacij. Referenčni okvir za klasificiranje kvalifikacij v Evropi predstavljata Ogrodje kvalifikacij evropskega visokošolskega prostora (A Framework for ... 2005) in Evropsko ogrodje kvalifikacij za vseživljenjsko učenje (European Qualification ... 2008). Povezanost mednarodnih referenčnih orodij zagotavlja skupen dogovor o definicijah pojmov, merilih razvrščanja in razvrstitvi izobraževanja na ravni

¹ Obravnava sedaj veljavne klasifikacije ISCED-97 ne bi bila smiselna, saj je že pripravljena nova revidirana različica ISCED 2011. Načrtovano je, da naj bi jo sprejela Generalna skupščina Unesca novembra 2011.

(predprimarna², primarna, sekundarna in terciarna) ter izobrazb na 8 stopenj. Sprejet je bil v sodelovanju mednarodnih organizacij Unesco, Eurostat in OECD.

V Sloveniji sta že bila z uredbo vlade uveljavljena dva statistična standarda: KLASIUS (Klasifikacijski sistem izobraževanja ... 2006) in Standardna klasifikacija poklicev (Uredba o Standardni klasifikaciji poklicev ... 2010). V nastajanju je tako imenovano Slovensko ogrodje kvalifikacij SOK (Predlog Slovenskega ... 2011), ki prav tako vključuje izobrazbe. Zavod RS za zaposlovanje uporablja pri svojem delu svoj interni Šifrant poklicne in strokovne izobrazbe (Šifrant poklicne ... nazadnje dopolnjen 2011) kot klasifikacijsko orodje za razvrščanje nazivov izobrazbe, ki se pridobijo v javnem izobraževanju. Za razliko od mednarodnih orodij kategorije razvrščanja izobrazb v naštetih nacionalnih orodjih med seboj niso usklajene. Z izjemo SKP-08 razvrščanje ni izvedeno na podlagi mednarodnih referenčnih standardov, zato v mednarodnem sporazumevanju potrebuje prevajalnike. Prevajalniki ne morejo premostiti konceptualnih razlik med orodji in zagotoviti mednarodne primerljivosti slovenskega izobraževalnega sistema. Možna rešitev se kaže v takšni reviziji klasifikacijskega sistema KLASIUS, ki bo upoštevala nova mednarodna merila razvrščanja, predlagana v ISCED 2011, in na tej podlagi nanovo kategorizirala izobraževalne programe in izobrazbe.

Opredelitev pojmov: klasifikacije izobraževanja, ogrodja kvalifikacij

Po L. Bregar (2001) so klasifikacije orodja za organizirano in sistematično obravnavo podatkov (prav tam, str. 67). Podatke, na primer o izobraževalnih programih, razvrščamo v skupine po podobnosti in razlikah, pri tem uporabljamo namenu prilagojena merila razvrščanja. Kadar je klasifikacija v splošni uporabi, se imenuje standardizirana klasifikacija. Klasifikacije se uporabljajo predvsem v statistične namene, uporabljajo pa se tudi širše, kot definicijski instrument kompleksnih pojavov, s katerim se poskuša objektivizirati izmenjava informacij med različnimi družbenimi subjekti.

Ogrodje kvalifikacij je po definiciji OECD orodje, ki služi za kategoriziranje kvalifikacij po ravneh zahtevnosti naučenega oziroma doseženega izobraževanja, izpopolnjevanja, usposabljanja in razvijanja zmožnosti z izkustvenim učenjem na delu (Role of National ... 2006). Merila za določanje ravni so lahko vsebovana v opisnikih kvalifikacij ali eksplicitna v obliki opisov ravni zahtevnosti.

Razmerje med ogrodjem kvalifikacij in klasifikacijo izobraževanja in izobrazb je tesno, ni pa tu enačaja. Ogrodje kvalifikacij naj bi spodbujalo razvoj kvalifikacij, njihovo vrednotenje, priznavanje in evidentiranje. Klasifikacija izobraževanja pa zgolj popisuje (že uveljavljene) pojave in omogoča statistično raziskovanje. Uporaba standardne klasifikacije ni preprosta, zato je v rokah statističnih specialistov. Kvalifikacijsko ogrodje pa bi moralo biti dovolj splošno in preprosto, z jasnimi,

² Uredniška opomba: Terminološko bi bilo ustrežnejše to raven poimenovati »predšolska« (in analogno temu tudi »predšolska vzgoja« namesto »predprimarno izobraževanje«). Ker avtorica v besedilu obravnava mednarodna klasifikacijska orodja, ki imajo v slovenskem prevodu že utečene terminološke rešitve, v tem prispevku ohranja tudi termin »predprimarno«, ki sicer strokovno ni uveljavljen.

nedvoumnimi definicijami. Razumeti bi ga morali vsi uporabniki, tudi tisti, ki se šele odločajo za pot do kvalifikacije.

V zasnovi klasifikacije izobraževanja in ogrodja kvalifikacij je kategorizacija enot po določenih merilih. Klasifikacija izobraževanja običajno kategorizira izobraževalne programe in iz njih izhajajoče izobrazbe po posrednih merilih, npr. vrsta programa, trajanje, prehodnost, institucionalno okolje, kvalifikacije učiteljev in podobno. Tudi ogrodje kvalifikacij je zasnovano kot kategorizacija. Enote v tem primeru so spričevala, diplome in kvalifikacije, ki se razvrščajo po vnaprej določenih merilih – opisih znanja, spretnosti in zmožnosti.

Medtem ko je klasifikacija kot statistično orodje v skrbništvu institucije, ki je odgovorna in strokovno kompetentna za statistiko in statistične metodologije, je skrb za kvalifikacijsko ogrodje v institucijah, ki so odgovorne za upravljanje, razvoj in razlago pojava (kvalifikacij). Pri klasifikacijah je posebna skrb posvečena vzdrževanju kontinuitete in konsistentnosti časovnih serij podatkov, ti so predmet objektivnega opazovanja, merila razvrščanja pa so znanstveno objektivizirana. Ogrodja kvalifikacij omogočajo nenehno in časovno neomejeno vnašanje novih zapisov. Struktura ogrodja je predmet interesnega dogovarjanja med akterji, merila kategoriziranja pa so podrejena strateškim ciljem. Tu je pomembno najprej vedeti, kaj želimo z ogroddjem doseči ali spremeniti.

Mednarodna orodja razvrščanja izobraževanja in kvalifikacij

Klasifikacije, ogrodja, lestvice in podobna orodja so bila zgodovinsko v domeni države in so odražala institucionalne in politične značilnosti sistema v državi (Bregar 2001, str. 72). Mednarodna harmonizacija se je začela z mednarodno trgovino, pospešili pa so jo integracijski in globalizacijski procesi. Evropski statistični urad Eurostat je konec osemdesetih let sprejel usmeritev za harmonizacijo klasifikacij, pomembnih za uveljavitev enotnega trga EU. Danes je delovanje EU oprto na standardizirana orodja, med katerimi so tudi standardne klasifikacije, med njimi ISCED. Države uporabljajo ISCED neposredno (na primer nordijske države in večina angleško govorečih držav) ali pa oblikujejo svoja nacionalna orodja. Ta so bodisi harmonizirana z mednarodnimi ali pa imajo prevajalnike. Podobno neposredno ali s pomočjo prevajalnikov se uveljavljajo aktivnejša orodja upravljanja, kot je EOK.

ISCED – od lestve in drevesa do zgradbe

Izvirna različica klasifikacije ISCED je bila oblikovana v sedemdesetih letih (ISCED-76), s koncem devetdesetih je bila opravljena prva temeljita revizija ISCED-97 (International Standard ... 1997). V obdobju 2009–2011 je bila opravljena že druga revizija ISCED 2011 (International Standard ... 2011). Pregled razlik v stopnjevanju izobrazb po ravneh³ ISCED kaže preglednica 1.

³ V tem prispevku se uporabljata izraza raven in stopnja izobraževanja v povezavi z mednarodnimi klasifikacijami. ISCED ima ravni: predprimarna (0), primarna (1), sekundarna (2, 3), vmesna (4) in

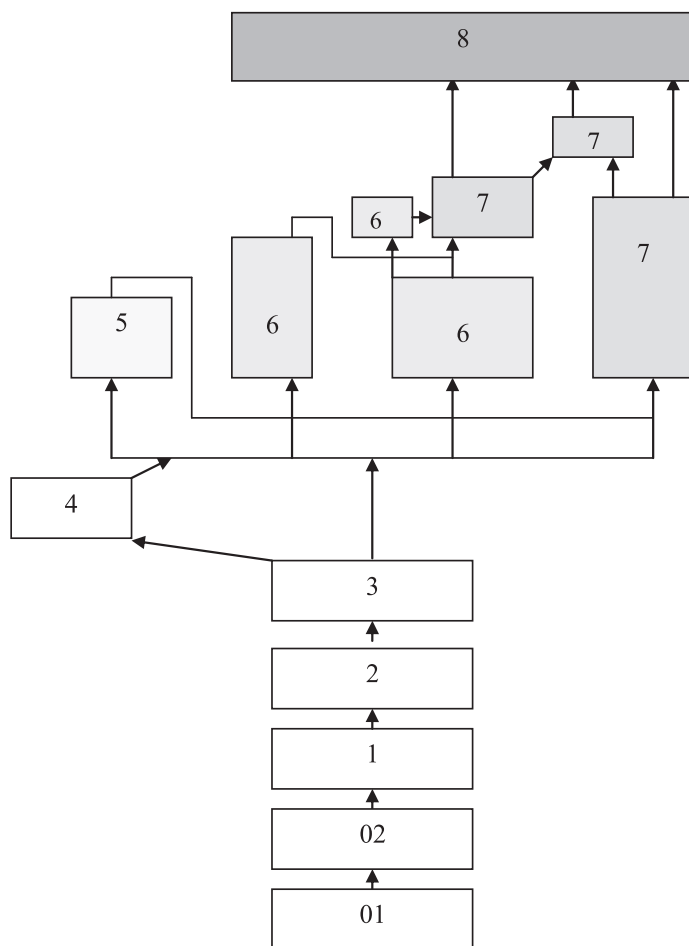
ISCED-76		ISCED-97		ISCED 2011	
0	Izobraževanje pred prvo ravni	0	Predprimarno izobraževanje	0	Predprimarna vzgoja in izobraževanje
1	Izobraževanje na prvi ravni	1	Primarno izobraževanje ali prvo obdobje osnovnega izobraževanja	1	Primarno izobraževanje
2	Izobraževanje na drugi ravni, prva faza		Nižje sekundarno izobraževanje ali drugo obdobje osnovnega izobraževanja (2A splošno, 2B predpoklicno in 2C poklicno)	2	Nižje sekundarno izobraževanje
3	Izobraževanje na drugi ravni, druga faza	3	Višje sekundarno izobraževanje (3A splošno, 3B strokovno, 3C poklicno)	3	Višje sekundarno izobraževanje
		4	Posekundarno neterciarno izobraževanje (4A splošno, 4B strokovno)	4	Posekundarno neterciarno izobraževanje
5	Izobraževanje na tretji ravni, prva faza, ki omogoča pridobitev diplome neuniverzitetnega tipa oziroma diplomu, ki ni enakovredna prvi visokošolski diplomu	5	Prvo obdobje terciarnega izobraževanja, ki se ne konča z najzahtevnejšo visokošolsko kvalifikacijo (5A splošno, 5B strokovno)	5	Kratko terciarno izobraževanje
6	Izobraževanje na tretji ravni, prva faza, ki omogoča pridobitev prve visokošolske izobrazbe ali tej enakovredne			6	Terciarno izobraževanje za pridobitev izobrazbe <i>bachelor</i> ali tej enakovredne
7	Izobraževanje na tretji ravni, druga faza, ki omogoča pridobitev podiplomske univerzitetne ali tej enakovredne izobrazbe			7	Terciarno izobraževanje za pridobitev izobrazbe <i>master</i> ali tej enakovredne
		6	Drugo obdobje terciarnega izobraževanja, ki se konča z najvišjo visokošolsko kvalifikacijo (doktoratom)	8	Terciarno izobraževanje za pridobitev doktorata
9	Izobraževanje, za katerega ni mogoče določiti ravni			9	Drugje nerazvrščeno izobraževanje

Preglednica 1: Primerjava ravni in stopenj izobraževanja med ISCED-76, ISCED-97 in ISCED 2011.

terciarna (5, 6 oziroma po novem 5, 6, 7 in 8). Ravni klasifikacije ISCED so povezane s prevladujočo normativno in institucionalno ločenostjo izobraževalnih podsistemov, ta je značilna predvsem za zahodne države. Izraz stopnja izobraževanja se povezuje z oštevilčeno hierarhijo izobraževalnih programov in izobrazb.

Temeljni pogled na izobraževanje se je v teh treh »izdajah« spreminjal od lestve k drevesu in zdaj h gradnikom. Izvirna klasifikacija ISCED-76 je razvrščanje izobraževalnih programov od manj zahtevnih do najzahtevnejših utemeljevala na konceptu *lestve*. Predpostavka je bila, da so izobraževalni sistemi podobni lestvi, po kateri se učenci vzpenjajo *klin za klinom*. Da bi lahko v mednarodnih primerjavah zajeli tudi dimenzijo vrste izobraževanja (splošno, poklicno) in popisali binarne izobraževalne sisteme, je revidirana klasifikacija ISCED-97 vpeljala koncept *drevesa*. Izobraževalni sistem naj bi bil podoben drevesni krošnji: učenci se vzpenjajo po vejah sem in tja ter navzgor. Pri iskanju čim boljšega oprijemališča lahko tudi prestopajo z veje na vejo. Možni so prestopi med poklicno in akademsko potjo, premoščanje razlik med programi, prehodi in vmesne ravni. V končnem predlogu klasifikacije ISCED 2011 različne destinacije izobraževanja (akademske, strokovne, trg dela) niso več med merili razvrščanja. Nova klasifikacija predpostavlja, da se učenci

izobražujejo po *gradnikih (blocks)* različne velikosti (glede na trajanje izobraževanja), sestave (poklicno/splošno oziroma strokovno/teoretsko) in oblik (formalno/neformalno). Ti gradniki sestavljajo 8-nadstropno zgradbo znanja. V enem nadstropju je lahko tudi več gradnikov, ki so položeni drug poleg drugega ali drug na drugega (slika 1).



Slika 1: Možne izobraževalne poti po ravneh in stopnjah ISCED 2011

Ogrodje kvalifikacij evropskega visokošolskega prostora in Evropsko ogrodje kvalifikacij za vseživljenjsko učenje

Ogrodje kvalifikacij evropskega visokošolskega prostora (OKEVIP) (Qualification Framework ... 2005) in Evropsko ogrodje kvalifikacij (EOK) (European Qualification ... 2008) predstavljata referenčni orodji, ki povezujeta sisteme kvalifikacij različnih držav in se uporabljata kot pretvornika kvalifikacij različnih izobraževalnih sistemov evropskih držav na približne skupne imenovalce. Njuni glavni cilji so povezani s spodbujanjem študijske in zaposlitvene mobilnosti državljanov EU, z uresničevanjem ciljev vseživljenjskega učenja in z enakim spoštovanjem splošnih in poklicnih oziroma teoretskih in strokovnih učnih izidov (rezultatov učenja, op. ur.)⁴ ter vseh oblik izobraževanja in učenja (formalnega, neformalnega in priložnostnega).

Njuni ogrodji sestavljajo stopnje, ki obsegajo določen razpon kvalifikacij. EOK ima 8 stopenj: od najenostavnejše usposobljenosti po pridobljeni primarni izobrazbi (1) do najzahtevnejše terciarne ravni, katere temelj je doktorska izobrazba (8). Koncept učnih izidov, na katerem temelji EOK, omogoča priznavanje znanja, spretnosti in socialnih zmožnosti, pridobljenih po različnih poteh. Medtem ko je bil cilj OKEVIP harmonizacija študijskih obdobij v vseh evropskih visokošolskih sistemih, je EOK le primerjalnik med različnimi nacionalnimi kvalifikacijskimi ogrodji. Da ne bi imeli dveh orodij, je EOK privzel OKEVIP v svojo zgradbo. Opisniki stopenj od 5 do 8 se ujemajo z obdobji, opredeljenimi v OKEVIP. Stopnja 5 označuje izobrazbe oziroma kvalifikacije po kratkem obdobju visokošolskega študija. Stopnja 6 označuje kvalifikacije po prvem študijskem obdobju, stopnja 7 po drugem in stopnja 8 po tretjem.

Ogrodje EOK nima pravne moči in ne nadomešča nacionalnih ogrodij. Prav tako naj ne bi neposredno vplivalo na funkcije kvalifikacijskih sistemov, kot so nacionalne regulacije poklicev, sistemi povezovanja kvalifikacij in poklicev⁵, področne zakonodaje, plačna pogajanja, zagotavljanje kakovosti in podobno, kar je vse povezano z nacionalnimi ogrodji. Tako meni Mednarodna organizacija dela (ILO) (Tuck 2007). Vendar naj bi do leta 2012 evropske države svoje sisteme kvalifikacij povezale z evropskim ogrođjem kvalifikacij ter zagotovile opremljenost svojih

⁴ Uredniška opomba: Avtorica v tem besedilu obravnava referenčna orodja za razvrščanje izobraževanja in kvalifikacij (KLASIUS, ISCED, NOK), v katerih se je namesto termina *rezultat učenja* uveljavil termin *izobraževalni oz. učni izid*, zato to terminološko rešitev v prispevku ohranja. O pomanjkljivosti te terminološke rešitve smo spregovorili v uvodniku.

⁵ Evropska komisija je leta 2008 v okviru strategije »New skills for new jobs« (2008) predlagala posebno taksonomijo (oziroma standardizacijo terminologije in jezika), s katero bi lahko povezala znanje/spretnosti/osebnostne in socialne kompetence s poklici. To pobudo imenuje ESCO (European Skills ... 2010). Klasifikacij ISCED in ISCO namreč ni mogoče neposredno uporabljati pri prevajanju ponudbe znanja v potrebe na trgu dela in obratno. EOK deloma odpravlja to pomanjkljivost, še vedno pa ne omogoča komplementarnega razvoja sklopov del in nalog, ki se lahko združujejo v poklic. Posamezne skupine opravil se namreč nenehno preoblikujejo, izginjajo in nastajajo nove. Evropska komisija si predstavlja, da bi z jezikom ESCO lahko lažje upravljali področje ponudbe in povpraševanja, tako na evropski kot na nacionalnih, lokalnih, sektorskih in področnih ravneh. Študenti bi se lažje odločali za študij, iskalci zaposlitve bi vedeli, kje iskati delo in za katere zaposlitve (*jobs*) so usposobljeni, izvajalci programov izobraževanja pa bi vedeli, kakšno znanje in spretnosti išče trg dela.

spričeval in diplom z navedbo ustrezne stopnje iz evropskega ogrodja kvalifikacij. To pa *bo* imelo pravne posledice za iskalce zaposlitve in nadaljnjega izobraževanja na evropskih trgih.

Razvrščanje ravni in stopenj izobrazbe med evropskimi ogrodji in ISCED 2011 je povsem usklajeno; tako kaže preglednica 2.

OKEVIP		EOK – učni izidi		ISCED 2011	
				0	brez izobrazbe
		1	na primarni stopnji	1	primarna izobrazba
		2	na nižji sekundarni stopnji	2	nižja sekundarna izobrazba
		3	na višji sekundarni stopnji	3	višja sekundarna izobrazba
		4	na posekundarni predterciarni stopnji	4	posekundarna neterciarna izobrazba
5	kratka terciarna izobrazba	5	na stopnji kratke terciarne izobrazbe	5	kratka terciarna izobrazba
6	izobrazba <i>bachelor</i>	6	na stopnji <i>bachelor</i>	6	izobrazba <i>bachelor</i>
7	izobrazba <i>master</i>	7	na stopnji <i>master</i>	7	izobrazba <i>master</i>
8	doktorat	8	na stopnji doktorata	8	doktorat

Preglednica 2: Primerjava rangiranja izobrazb (kvalifikacij) med OKEVIP, EOK in ISCED 2011

Nacionalna orodja razvrščanja izobraževanja in kvalifikacij

V Sloveniji se za statistično razvrščanje izobraževanja od leta 2006 dalje uporablja Klasifikacijski sistem izobraževanja in usposabljanja KLASIUS (Klasifikacijski sistem ... 2006). V pripravi je tudi Slovensko ogrodje kvalifikacij SOK, ki naj ga uveljavili v letu 2012 (Predlog Slovenskega ... 2011).

KLASIUS je nacionalni referenčni sistem klasifikacij, ki se uporablja pri evidentiranju, zbiranju, obdelovanju, analiziranju, posredovanju in izkazovanju statistično-analitičnih podatkov, pomembnih za spremljanje stanj in gibanj na socialno-ekonomskem in demografskem področju v RS. Sistem omogoča razvrščanje izobraževalnih programov in izobrazb ter drugih izidov učenja. Razčlenjen je na tri segmente: temeljno stopenjsko izobraževanje, dopolnilno izobraževanje (izpopolnjevanje in usposabljanje) in certifikatni sistem pridobivanja nacionalnih poklicnih kvalifikacij (NPK). Vsak segment je razčlenjen na 8 ravni⁶, ki jih opredeljujejo vrste izobraževalnih aktivnosti (programov) in izidov (izobrazb oz. kvalifikacij in drugih izidov učenja). KLASIUS opredeljuje izide učenja kot izkaze o tem, da so posamezniki dosegli določena znanja, spretnosti in zmožnosti za življenje in/ali za delo. Izidi obsegajo javnoveljavno izobrazbo, nacionalne poklicne kvalifikacije ter druge izide, ki so merljivi oziroma jih je mogoče izkazati z javnimi listinami⁷.

⁶ KLASIUS uporablja izraz ravni izobraževanja tudi za oštevilčeno rangiranje *stopenjskega izobraževanja*.

⁷ V sistemu KLASIUS so uporabljeni izrazi *izid učenja*, *raven*, *stopenjsko izobraževanje*, *dopolnilno izobraževanje* tudi podrobneje definirani (Klasifikacijski sistem ... 2006).

Sistem KLASIUS je odprl precej vprašanj, povezanih zlasti z razvrščanjem izobrazb in z namenom njegove uporabe. O tem je presojalo celo Ustavno sodišče RS⁸ in odločilo, da različen *namen* obeh predpisov, Zakona o visokem šolstvu (2006) in sistema KLASIUS (2006), *posvečuje* njuno vsebino. Morebitno drugačno urejanje pravnih razmerij med prejšnjimi in novimi študijskimi programi in izobrazbami se lahko uveljavi le s spremembami zakona. KLASIUS, katerega namen je zgolj statističen, pa je mogoče spreminjati na podlagi statističnih predpisov in mednarodnih standardov neodvisno od visokošolske zakonodaje, saj naj ne bi vplival na zakonsko določena razmerja.

Kakšen je odnos med klasifikacijskim sistemom KLASIUS in ogrođjem SOK? SOK je referenčno ogrođje, ki ga pripravljajo strokovnjaki pod okriljem posebne vladne medresorske delovne skupine. Predlog naj bi se po navedbah pripravljavcev opiral na KLASIUS, obenem pa naj bi upošteval tudi značilnosti nacionalnega izobraževalnega in kvalifikacijskega sistema (ravni, merila razvrščanja, logiko stopnjevanja opisnikov) ter zagotavljal mednarodno primerljivost nacionalnih kvalifikacij. Opisniki so v predlogu SOK razvrščeni po desetih ravneh (v sistemu KLASIUS po osmih). Ne glede na metodološko podobnost se obe klasifikaciji razhajata glede namena⁹ in razvrščanja ravni izobrazb. Medtem ko naj bi bil namen sistema KLASIUS statistično raziskovanje, naj bi bil namen SOK doseči *transparentnost in prepoznavnost kvalifikacij v Sloveniji in EU*. Normativna podlaga za SOK je v priporočilih in sklepih organov EU¹⁰, zato je med osnovnimi nameni SOK ustreči zahtevam EU.

V preglednici 3 pokažemo razlike v razvrščanju izobrazb med predlogom SOK in sistemom KLASIUS ter v primerjavi z EOK. Zdi se, da te razlike ne prispevajo k *jasnejši in razumljivejši izobrazbeni in kvalifikacijski strukturi v Sloveniji*, prav tako ne k večji primerljivosti z EOK.

⁸ V uredbi Vlade RS, s katero je bil KLASIUS uveljavljen, je zapisano, da se izdaja na podlagi Zakona o statistični dejavnosti in se uporablja v statistične namene (Uredba Vlade ... 2006). Zakon o visokem šolstvu (2006) je vseboval prehodno določbo, da »podrobnejše določbe o razvrstitvi ravni izobrazbe sprejme Vlada RS v predpisu o uvedbi in uporabi klasifikacije izobraževanja in usposabljanja v RS« (ZViS 2006, Prehodne in končne določbe, člen 15). Ta določba je bila med drugimi dana v presoji Ustavnemu sodišču RS, ki je v svoji odločbi ugotovilo, da sta Uredba o KLASIUS in visokošolski zakon samostojna predpisa z različnimi nameni. Z visokošolskim zakonom so urejena razmerja med prejšnjimi in novimi študijskimi programi in izobrazbami, z Uredbo pa se uveljavlja zgolj metodologija statističnega raziskovanja. Ustavno sodišče je sprejelo obrazložitev Vlade, da je bil razlog, da Zakon o visokem šolstvu omenja Uredbo, le v uporabi sorodnih meril (!). Pri pripravi visokošolskega zakona in v njem opredeljenih izobrazbenih razmerij naj bi bila uporabljena merila, primerljiva z merili za razvrščanje izobrazb po Uredbi. Ker je razvrščanje izobrazbe v klasifikacijskem sistemu KLASIUS namenjeno le statistični uporabi, naj samo po sebi ne bi posegalo v pravice ali dolžnosti državljanov in naj ne bi pomenilo odločitve o pogojih za zasedbo delovnega mesta niti neposredno vplivalo na določanje plač (Odločba o oceni ustavnosti ... 2008).

⁹ Z uporabo logike Ustavnega sodišča RS bi lahko rekli, da sta to dva med seboj neodvisna predpisa oziroma dokumenta (morebitni pravni status SOK še ni določen), saj imata različna namena: statističnega in *kommunikacijskega* (!), deloma tudi *reformnega* (spodbuja k spremembam sistema).

¹⁰ Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta (Recommendation of the European Parliament ... 2008) je bilo sprejeto aprila 2008. Po tem dokumentu naj bi države do leta 2010 svoje sisteme kvalifikacij povezale z EOK, do leta 2012 pa naj bi zagotovile opremljenost listin o pridobljeni izobrazbi oziroma kvalifikaciji z navedbo ustrezne ravni EOK.

EOK – učni izidi ¹		KLASIUS-06, izobrazbe (V oklepajih so letnice uveljavitve predpisov, s katerimi so bile vpeljane navedene izobrazbe.)		SOK (Predlog ... 2011), izobrazbe	
1	na primarni stopnji	1	nedokončana osnovnošolska izobrazba	1	nedokončana osnovnošolska izobrazba
2	na nižji sekundarni stopnji	2	osnovnošolska izobrazba	2	osnovnošolska izobrazba
3	na višji sekundarni stopnji	3	nižja poklicna izobrazba	3	nižja poklicna izobrazba
4	na posekundarni predterciarni stopnji	4	srednja poklicna izobrazba	4	srednja poklicna izobrazba
5	na stopnji kratke terciarne izobrazbe	5	srednja splošna in strokovna izobrazba	5	srednja tehniška in strokovna ter splošna izobrazba
6	na stopnji <i>bachelor</i>	6.1	višja strokovna izobrazba (po 1996) višješolska izobrazba (pred 1993)	6	višješolska in višja strokovna izobrazba
		6.2	strokovna in univerzitetna izobrazba/prva bolonjska stopnja (po 2004) visoka strokovna izobrazba (po 1993 in pred 2004) povišješolska specializacija (pred 1993)		
7	na stopnji <i>master</i>	7	magisterij/druga bolonjska stopnja (po 2004) specializacija po visoki strokovni (po 1993 in pred 2004) univerzitetna izobrazba (po 1993 in pred 2004) visoka izobrazba (pred 1993)	7	visokošolska univerzitetna izobrazba (prva bolonjska raven) visokošolska strokovna izobrazba (prva bolonjska raven) specializacija po višješolski izobrazbi
8	na stopnji doktorata	8.1	magisterij znanosti/umetnosti (pred 2004) specializacija po univerzitetni izobrazbi (po 1993 in pred 2004) specializacija po visoki izobrazbi (pred 1993)	8	magisterij (druga bolonjska raven) specializacija po visokošolski strokovni izobrazbi specializacija po visokošolski univerzitetni izobrazbi visokošolska univerzitetna izobrazba (prejšnja)
		8.2	doktorat/tretja bolonjska stopnja (po 2004) doktorat znanosti (pred 2004)		
				9	magisterij znanosti
				10	doktorat (tretja bolonjska raven) doktorat znanosti (prejšnji)

Preglednica 3: Primerjava stopenj oziroma ravni izobrazbe med EOK, KLASIUS in SOK

Razlike med SOK in KLASIUS so v številu kategorij, umeščanju specializacij na različne ravni ter v uporabi meril razvrščanja in nekaterih izrazov. SOK ima tudi nekatere pomanjkljivosti: predlagatelji med izobrazbe, na primer, niso uvrstili izobrazb in kvalifikacij po šolski zakonodaji pred letom 1996 (z izjemo izobrazbe, pridobljene z zaključnim izpitom, ki ga je kasneje zamenjala matura) in izobrazb po visokošolski zakonodaji pred letom 1993 (z izjemo višješolske izobrazbe in povišješolske specializacije). Neuvrščen v SOK je ostal tudi magisterij umetnosti. Največji delež prebivalstva Slovenije je izobrazbe pridobil po zakonodaji pred letom 1993. Ob uporabi enakih meril, ki jih je KLASIUS uveljavil za razvrščanje izobraževalnih programov in z njimi povezanih izobrazb, so predlagatelji SOK prišli do drugačnih rezultatov kot sestavljavci klasifikacijskega sistema KLASIUS in kot Vlada pri pripravi Zakona o visokem šolstvu (2006)¹¹.

Za boljšo ponazoritev vse večje zmede, ki nastaja v prostoru med izobraževanjem in trgom dela v Sloveniji, je tu še Šifrant poklicne in strokovne izobrazbe, ki ga uporablja Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje kot klasifikacijsko orodje za evidentiranje nazivov poklicne oziroma strokovne izobrazbe¹² (Šifrant poklicne ... 2011). Ta razvršča javnoveljavne izobrazbe spet drugače.

Stopnja	Stopnja izobraževalnega sistema šifranta
1	–
2	–
3	nižje poklicno izobraževanje
4	srednje poklicno izobraževanje
5	gimnazijsko izobraževanje, srednje poklicno-tehniško izobraževanje, srednje tehniško oz. drugo strokovno izobraževanje
6	višje strokovno izobraževanje
7	visoko strokovno izobraževanje, univerzitetno dodiplomsko izobraževanje, magisterij
8	doktorat
9	bolonjski študij (ti se ne razvrščajo po stopnjah Šifranta, zato so v kategoriji nerazporejeno)

Preglednica 4: Razvrščanje izobraževanja v Šifrantu poklicne in strokovne izobrazbe Zavoda RS za zaposlovanje (nazadnje dopolnjen 2011)

Usklajenost nacionalnih in mednarodnih orodij

Med naštetimi mednarodnimi in nacionalnimi orodji ni usklajenosti, zato je na vprašanje, katero orodje lahko vzamemo za izhodišče pri poskusu usklajevanja, odgovor: ISCED 2011. Vsa komunikacija med državami o vzgoji in izobraževanju poteka v jeziku klasifikacije ISCED. V letu 2011 uporabljamo še ISCED-97, v letu

¹¹ Specialistična izobrazba, pridobljena po prejšnji višješolski izobrazbi (socialni delavec specialist), je omogočala prestop na kasneje vpeljan univerzitetni študij (na FDV) in ni bila *slepi rokav*, kot je prikazano v predlogu SOK. Specialisti po poprej pridobljeni univerzitetni izobrazbi so v KLASIUS enakovredni *magistrom znanosti/umetnosti*, v SOK pa *bolonjskim magistrom*.

¹² Namen Šifranta, ki je bil nazadnje dopolnjen 2011, je učinkovito šifriranje poklicne in strokovne izobrazbe za potrebe informiranja trga dela. Šifrant je po strukturi naravnana na pretekli sistem izobraževanja (Šifrant poklicne ... 2011).

2012 pa se bo začel uveljavljati že ISCED 2011. Slovenija brez ustreznega prevoda svojega izobraževalnega sistema v ISCED z drugimi državami ne bo mogla komunicirati. ISCED omogoča ne le primerjanje, statistiko, analitiko in raziskovanje, temveč tudi strateško dogovarjanje, politično sodelovanje, mobilnost posameznikov in skupin v izobraževanju in zaposlovanju na mednarodni ravni. Končni predlog ISCED 2011 je zdaj objavljen in omogoča primerjavo s klasifikacijskim sistemom KLASIUS. Ker so stopnje EOK in ISCED 2011 usklajene, si lahko bralci splošno mnenje o (ne)usklajenosti ustvarijo že ob preglednici 3.

Ujemanje izobrazb v RS s stopnjami, kategorijami in podkategorijami v končnem predlogu ISCED 2011 – poskus razvrstitve

Z uporabo novih meril je mogoče poskusno izdelati pregled ujemanja izobrazb, pridobljenih po slovenski šolski in visokošolski zakonodaji, s kategorijami in podkategorijami v prenovljeni klasifikaciji ISCED 2011. Poimenovanja kategorij, podkategorij in izobrazb so zaradi prostorske omejitve preglednice poenostavljena.

Nova klasifikacija ISCED 2011 uporablja natančnejša in enostavnejša merila razvrščanja. Kodirni sistem in podrobna merila si je najbolje ogledati v izvirni objavljeni različici (International Classification ... 2011), saj v tem prispevku ni dovolj prostora za obširnejšo predstavitev in razlago. Obrazložiti velja le dve večji odstopanji: ISCED 4 in razvrščanje izobrazb na terciarni ravni.

Predlog *prevajalnika* izobrazb v RS v ISCED 2011 se razlikuje od doslej uporabljanega prevoda v razumevanju stopnje ISCED 4. Doslej smo v 4. stopnjo razvrščali izobrazbe, pridobljene z maturitetnim in poklicnimi tečaji ter mojstrsko (poslovodsko, delovodsko) kvalifikacijo (enakovredno srednji strokovni izobrazbi). Takšen dogovor je bil sprejet v mednarodnih statističnih krogih po izrecnem nasvetu strokovnega tima za ISCED. Na to »neobičajno razvrščanje izobrazbenih stopenj, ki imajo enake izobrazbene standarde, v različne stopenjske kategorije ISCED« so strokovnjaki že opozarjali (Medveš 2001). Nejasnosti meril za razvrščanje v ISCED 4 so se zavedali tudi pripravljavci nove klasifikacije, saj so državam ponudili priložnost za popravek. Nova klasifikacija jasneje opredeljuje merila za kategorizacijo programov in izobrazb v stopnjo 4 in narekuje, da se »programi, ki omogočajo pridobitev izobrazbe, enakovredne ISCED 3, poslej razvrščajo v ISCED 3 in ne več v ISCED 4« (prav tam). Nova kategorija ISCED 4 bo vključevala zahtevnejše programe od ISCED 3, ki niso obvezen pogoj za vpis v ISCED 5, 6 ali 7, ne pa več programov, ki pomenijo le drugo pot (ali drugo možnost) do izobrazbe na stopnji ISCED 3 (ISCED 2011, str. 62).

Poskusni *prevajalnik* v preglednici 5 je v nasprotju z določili visokošolskega zakona (ZViS 2006) in je namenjen le *uporabi v mednarodni statistiki*. V njem izhajamo iz novih mednarodnih meril razvrščanja, ki se bodo šele uveljavila. V ZViS 2006 so bila uporabljena merila kot v KLASIUS, ta pa jih je povzel večinoma po ISCED-97. Pri uporabi teh meril se je opiral zgolj na enega izmed pogledov

Stopnja ISCED	Ime izobrazbe	Kategorija	Podkategorija	Izobrazbe, pridobljene v izobraževalnem sistemu RS	Ime ravni v izobraževalnem sistemu RS, na kateri je mogoče pridobivati izobrazbo
ISCED 2011			Izobrazbe po predpisih RS		
0	Manj kot primarna izobrazba	Nikoli vključen v program vzgoje in izobraževanja	Nikoli vključen v program vzgoje in izobraževanja	Nikoli vključen v program predšolske vzgoje	Predšolska vzgoja (po predpisih o predšolski vzgoji)
		Vključen v program vzgoje in izobraževanja v zgodnjem otroštvu	Vključen v program vzgoje in izobraževanja v zgodnjem otroštvu	Vključen v program predšolske vzgoje	
		Nedokončano primarno izobraževanje	Nedokončano primarno izobraževanje	Končanih nekaj razredov OŠ, vendar manj kot 4 v 8-letki oz. manj kot 6 v 9-letki	
1	Primarna izobrazba	Primarna izobrazba	Primarna izobrazba, vključuje tudi nedokončan program nižjega sekundarnega izobraževanja	Nedokončana OŠ, vendar končani vsaj 4 razredi v 8-letki oz. vsaj 6 razredov v 9-letki	Osnovnošolsko izobraževanje (po predpisih o osnovni šoli)
2	Nižja sekundarna izobrazba	Splošna nižja sekundarna izobrazba	Končan kratki program, ki predstavlja le del standarda ISCED 2 in ki ne omogoča neposrednega dostopa do ISCED 3	-	
			Končan program na stopnji ISCED 2, ki ne omogoča neposrednega dostopa do ISCED 3	-	
			Končan program na stopnji ISCED 2, ki omogoča neposreden dostop do ISCED 3. Vključuje tudi dokončan kratki splošni program višjega sekundarnega izobraževanja, ki ne dosega standarda ISCED 3. Vključuje tudi nedokončan splošen program na stopnji ISCED 3.	Končana OŠ Nedokončan program srednjega splošnega izobraževanja	
		Poklicna nižja sekundarna izobrazba	Končan kratki program, ki predstavlja le del standarda ISCED 2 in ki ne omogoča neposrednega dostopa do ISCED 3	-	Srednješolsko izobraževanje (po predpisih o gimnazijah in o poklicnem in strokovnem izobraževanju; vključno z zakonom o usmerjenem izobraževanju)
			Končan program na stopnji ISCED 2, ki ne omogoča neposrednega dostopa do ISCED 3	-	
			Končan program na stopnji ISCED 2, ki omogoča neposreden dostop do ISCED 3. Vključuje tudi dokončan kratki poklicni program višjega sekundarnega izobraževanja, ki ne dosega standarda ISCED 3. Vključuje tudi nedokončan poklicni program na stopnji ISCED 3.	Končan program nižjega poklicnega izobraževanja Nedokončan program srednjega poklicnega ali strokovnega izobraževanja	
			Končan kratki splošni program, ki predstavlja le del standarda ISCED 3 in ki ne omogoča neposrednega dostopa do ISCED 4, 5, 6 ali 7	-	
			Končan splošni program na stopnji ISCED 3, ki ne omogoča neposrednega dostopa do	-	

Stopnja ISCED	Ime izobrazbe	Kategorija	Podkategorija	Izobrazbe, pridobljene v izobraževalnem sistemu RS	Ime ravni v izobraževalnem sistemu RS, na kateri je mogoče pridobivati izobrazbo
3	Višja sekundarna izobrazba	Splošna višja sekundarna izobrazba	terciarnega izobraževanja, lahko pa omogoča dostop do ISCED 4		
			Končan splošni program na stopnji ISCED 3, ki omogoča neposreden dostop do terciarnega izobraževanja, lahko tudi do ISCED 4. Vključuje tudi dokončan kratki splošni program posekundarnega neterciarnega izobraževanja, ki ne dosega standarda ISCED 4. Vključuje tudi nedokončan splošni program na stopnji ISCED 4	Končan program gimnazije z opravljeno splošno maturou Končan maturitetni tečaj z opravljeno splošno maturou	
		Poklicna višja sekundarna izobrazba	Končan kratki poklicni program, ki predstavlja le del standarda ISCED 3 in ki ne omogoča neposrednega dostopa do ISCED 4, 5, 6 ali 7	Končan program srednjega poklicnega izobraževanja	
			Končan poklicni program na stopnji ISCED 3, ki ne omogoča neposrednega dostopa do ISCED 5, 6 ali 7, lahko pa omogoča dostop do ISCED 4	–	
4	Posekundarna neterciarna izobrazba	Splošna posekundarna neterciarna izobrazba	Končan splošni program na stopnji ISCED 4, ki ne omogoča neposrednega dostopa do terciarnega izobraževanja	–	V izobraževalnem sistemu RS ni ravni, po kateri bi bilo mogoče pridobiti 4. stopnjo izobrazbe po ISCED
			Končan splošni program na stopnji ISCED 4, ki omogoča neposreden dostop do terciarnega izobraževanja. Vključuje tudi dokončan kratki splošni program terciarnega izobraževanja, ki ne dosega standarda ISCED 5. Vključuje tudi nedokončan splošni program ISCED 5	–	
		Poklicna posekundarna neterciarna izobrazba	Končan poklicni program na stopnji ISCED 4, ki ne omogoča neposrednega dostopa do terciarnega izobraževanja	–	
			Končan poklicni program na stopnji ISCED 4, ki omogoča neposreden dostop do terciarnega izobraževanja. Vključuje tudi dokončan kratki poklicni program terciarnega izobraževanja, ki ne dosega standarda ISCED 5. Vključuje tudi nedokončan poklicni program ISCED 5.	–	
		Splošna kratka terciarna izobrazba	Končan splošni program na stopnji ISCED 5 v trajanju najmanj 2 let. Vključuje tudi dokončan krajši splošni program terciarnega	–	Višješolsko strokovno izobraževanje (po predpisih o višjem

Stopnja ISCED	Ime izobrazbe	Kategorija	Podkategorija	Izobrazbe, pridobljene v izobraževalnem sistemu RS	Ime ravni v izobraževalnem sistemu RS, na kateri je mogoče pridobivati izobrazbo
5	Kratka terciarna izobrazba		izobraževanja ali del programa, ki ne dosega standarda ISCED 6.		strokovnem izobraževanju; vključno s predpisi o poklicnem in strokovnem izobraževanju; vključno s predpisi o nazivih strokovne oziroma poklicne izobrazbe; vključno z zakonom o usmerjenem izobraževanju)
		Poklicna kratka terciarna izobrazba	Končan poklicni program na stopnji ISCED 5 v trajanju najmanj 2 let. Vključuje tudi dokončan krajši strokovni program terciarnega izobraževanja ali del programa, ki ne dosega standarda ISCED 6.	Višja strokovna izobrazba (po zakonodaji po 1996)	
		Kratka terciarna izobrazba neopredeljene vrste	Končan program na stopnji ISCED 5 v trajanju najmanj 2 leti. Vključuje tudi dokončan krajši program terciarnega izobraževanja ali del programa, ki ne dosega standarda ISCED 6.	Višješolska izobrazba (po zakonu pred 1993)	
6	Bachelor oz. enakovredna izobrazba	Teoretski bachelor oz. enakovredna izobrazba	Končan teoretski program na stopnji ISCED 6 v trajanju 3–4 let. Končan dolgi program prve stopnje v trajanju več kot 4 leta. Vključuje tudi dokončan teoretski krajši program <i>master</i> ali del programa, ki ne dosega standarda ISCED 7 (druga ali nadaljnja diploma, ki ni enakovredna <i>master</i> diplomu).	Univerzitetna izobrazba prve bolonjske stopnje (po zakonu po letu 2004) Univerzitetna izobrazba po dodiplomskem programu (po zakonu po letu 1993 in pred 2004)	Visokošolsko izobraževanje (po predpisih o visokem šolstvu; vključno s predpisi o strokovnih in znanstvenih naslovih; vključno z zakonom o usmerjenem izobraževanju)
		Strokovni bachelor oz. enakovredna izobrazba	Končan strokovni program na stopnji ISCED 6 (program prve stopnje v trajanju 3–4 let ali dolgi program prve stopnje v trajanju več kot 4 leta). Vključuje tudi dokončan strokovni krajši program <i>master</i> ali del programa, ki ne dosega standarda ISCED 7 (druga ali nadaljnja diploma, ki ni enakovredna <i>masteru</i>).	Strokovna izobrazba prve bolonjske stopnje (po zakonu po letu 2004) Visoka strokovna izobrazba (po zakonu po letu 1993 in pred 2004) Povišješolska specialistična izobrazba (po zakonu pred letom 1993)	
		Bachelor oz. enakovredna izobrazba neopredeljene vrste	Končan program na stopnji ISCED 6 (program prve stopnje v trajanju 3–4 let ali dolgi program prve stopnje v trajanju več kot 4 leta). Vključuje tudi dokončan krajši <i>master</i> program ali del programa, ki ne dosega standarda ISCED 7 (druga ali nadaljnja diploma, ki ni enakovredna izobrazbi <i>master</i>).	Visoka izobrazba po enovitem programu v trajanju najmanj 4 let (po zakonu pred letom 1993) Visoka izobrazba druge stopnje ali pridobljena po <i>stopenjskem</i> programu 2 + 2 (po zakonu pred letom 1993)	
7	Master oz. enakovredna izobrazba	Teoretski master oz. enakovredna izobrazba	Končan teoretski program na stopnji ISCED 7 v skupnem trajanju na terciarni stopnji najmanj 5 let. Vključuje tudi dokončan raziskovalni program <i>master</i> (<i>research master</i>) oz. prvo stopnjo doktorskega programa, ki ne dosega izobrazbenega standarda ISCED 8.	Podiplomska izobrazba magister znanosti/umetnosti (po zakonu po 1993 in pred 2004) Podiplomska specialistična izobrazba po poprej pridobljeni univerzitetni izobrazbi (po zakonu po 1993 in pred 2004)	
		Strokovni master oz. enakovredna	Končan strokovni program <i>master</i> na stopnji ISCED 7 v skupnem trajanju na terciarni stopnji najmanj 5 let.	Podiplomska specialistična izobrazba po poprej pridobljeni visoki strokovni	

Stopnja ISCED	Ime izobrazbe	Kategorija	Podkategorija	Izobrazbe, pridobljene v izobraževalnem sistemu RS	Ime ravni v izobraževalnem sistemu RS, na kateri je mogoče pridobivati izobrazbo
		izobrazba	Vključuje tudi dokončan raziskovalni program <i>master (research master)</i> oz. prvo stopnjo doktorskega programa, ki ne dosega izobrazbenega standarda ISCED 8.	izobrazbi (po zakonu po 1993 in pred 2004)	
		<i>Master</i> oz. enakovredna izobrazba neopredeljene vrste	Končan program na stopnji ISCED 7 v skupnem trajanju na terciarni stopnji najmanj 5 let. Vključuje tudi dokončan raziskovalni program <i>master (research master)</i> oz. prvo stopnjo doktorskega programa, ki ne dosega izobrazbenega standarda ISCED 8.	Podiplomska magistrska izobrazba/ končan program 2. bolonjske stopnje (po zakonu po 2004). Podiplomska magistrska izobrazba/ končan dolgi enoviti program Podiplomska izobrazba magister znanosti/umetnosti (po zakonu pred 1993) Podiplomska specialistična izobrazba po poprej pridobljeni visoki izobrazbi (po zakonu pred 1993)	
8	Doktorat oz. enakovredna izobrazba	Teoretski doktorat oz. enakovredna izobrazba	Ni podkategorij	Doktorat znanosti (po zakonu po 1993 in pred 2004)	
		Strokovni doktorat oz. enakovredna izobrazba	Ni podkategorij	–	
		Doktorat oz. enakovredna izobrazba neopredeljene vrste	Ni podkategorij	Doktorat/končan program 3. bolonjske stopnje (po zakonu po 2006) Doktorat znanosti (po zakonu pred 1993)	

Preglednica 5: Ujemanje izobrazb RS z izobrazbenimi kategorijami in podkategorijami ISCED 2011 (International Standard ... 2011)

na zgodovino *stopenjskega študija* v Sloveniji¹³. Predlog odstopa od razvrščanja po KLASIUS in ZViS (2006), zlasti v točki izenačevanja prejšnje univerzitetne izobrazbe (pred 2004) z drugo bolonjsko stopnjo *master*, in to terja podrobnejšo utemeljitev.

Po Medvešu imamo dve razlagi prve in druge stopnje, pri tem se kot ključno kaže vprašanje, kakšno je razmerje med novim magisterijem in starim magisterijem znanosti. Po *prvi razlagi* »imajo novi [bolonjski] magisteriji že vse značilnosti podiplomskega študija in so v sistemu kvalifikacijskih stopenj sorodni našemu magisteriju znanosti iz predbolonjskega obdobja [...], na dodiplomski ravni je predvidena le ena stopnja, ki združuje VIS in UNI, na *podiplomski pa dve*: magistrska in doktorska. *Druga razlaga* razmerja med prvo in drugo stopnjo pa izhaja iz klasičnega razumevanja stopenjskega študija, kot ga pri nas poznamo iz časov pred letom 1993 (takrat imenovan sistem VIŠ–VIS), kar pomeni, da se

¹³ Tu velja ponovno opozoriti, da ta pogled še ni bil mednarodno verificiran, saj je v uporabi še staro primerjalno razvrščanje (prevajalnik na ISCED-97), ki ne upošteva zakonskih rešitev. Zato bi bilo predlog prevajalnika v preglednici 5 v mednarodnih statističnih krogih mogoče zlahka utemeljiti, saj se ne razlikuje bistveno od že uveljavljenega primerjalnega razvrščanja.

izobraževanje istega visokošolskega poklica razvrsti na dve zahtevnostni ravni (na primer (diplomirani) inženir ... in (univerzitetni) diplomirani inženir ...) in je torej nižja poklicna raven dosegljiva prvi (*bachelor*), višja pa drugi (*master*) stopnji študija. Po tej razlagi imamo *le eno klasično podiplomsko – znanstveno stopnjo* – to je doktorski študij (Medveš 2005, str. 30–31)¹⁴.

Rešitve v ZViS 2006 in KLASIUS¹⁵ so naslonjene na to *drugo razlago*, vendar z eno pomembno razliko: visokošolski zakon (2004 in 2006) na *dodiplomski* ravni predvideva le eno stopnjo, na *podiplomsko* raven pa uvršča tako drugo bolonjsko stopnjo kot tretjo. Razvrstitev magisterija znanosti na raven 8 izhaja iz utemeljitve o teoretični povezanosti magistrske in doktorske faze študija v celoto 4-letnega doktorskega študija. Študenti, ki so se vpisali v magistrski študij, so lahko (pod določenimi pogoji) nadaljevali študij do doktorskega naslova, študenti, ki so se vpisali v doktorski študij, so ga lahko končali v fazi, ki je omogočala pridobitev naslova magister znanosti. Razvrstitev prejšnje univerzitetne izobrazbe na raven 7 izhaja iz utemeljitve o trajanju študija (formalno od 4 do 6 let; realno pa 5 do 7 let) in možnosti neposrednega vpisa v doktorski študij (ta vključuje magistrsko fazo!).

Predlog v preglednici 5 je utemeljen na novih merilih ISCED 2011. Ta določajo, da »se na stopnjo 8 razvrščajo le najvišje raziskovalne kvalifikacije (na teoretskih in strokovnih področjih), ki omogočajo zaposlitve na delovnih mestih samostojnih raziskovalcev in visokošolskih učiteljev, ki poučujejo na univerzah (na primer: *PhD, DPhil, D.Lit, D.Sc, LL.D, Doctorate*). Kvalifikacije, pridobljene po krajših raziskovalno zasnovanih programih ali delih (*stages*) doktorskega programa, se ne štejejo kot uspešen zaključek 8. stopnje, temveč se razvrščajo v ISCED 7. ISCED 7 vključuje tudi programe, ki omogočajo pridobitev raziskovalne kvalifikacije in ki so namenjeni usposabljanju udeležencev za izvirno raziskovanje, vendar ne dosega standardov doktorske ravni, lahko pa skrajšajo doktorski študij na obdobje, krajše od treh let.« (ISCED 2011, str. 59–60) Magisterij znanosti potemtakem nedvoumno spada na ISCED 7, prav tako obe vrsti specializacij (pouniverzitetna in postrokovna). ISCED 7 omogoča ločevanje na teoretski in strokovni študij ter na študij, neopredeljen po vrsti.

Ista merila nadalje določajo, da se na stopnjo 7 poleg raziskovalno zasnovanega *preddoktorskega* študija razvrščajo izobrazbe *master* in sorodne, ki se pridobijo po dolgih enovitih programih (5 let ali več) ali po drugostopenjskih programih v ustrezno dolgem skupnem trajanju. Izobrazbe, ki se pridobijo po končanem

¹⁴ Routledgeva mednarodna enciklopedija izobraževanja podpira *prvo razlago*. Prvo stopnjo visokošolske izobrazbe definira kot kvalifikacije, ki se pridobijo po *dodiplomskem* študiju (ponekod znane kot *Bachelor*), in drugo stopnjo kot takšno, ki se pridobi po končanem *podiplomskem* študiju (*Master of Arts, of Science*), nekatere pa tudi po raziskovalno utemeljenem podiplomskem študiju *Master of Philosophy*. Doktorat označuje kot najvišjo akademsko stopnjo izobrazbe, ki se podeli po najmanj treh letih študija, v katerega je vključeno raziskovanje. Strokovni doktorat je alternativa raziskovalnemu in vključuje vpeljavno raziskovalnih rezultatov v prakso (McCulloch in Crook 2008, str. 159).

¹⁵ Nekaj let kasneje Medveš ugotavlja, da so rešitve v KLASIUS »preveč uradniške, brez potrebne strokovne presoje, predvsem pa ni bilo soočenja z javnim interesom, kar bi privedlo do preglednejše in tradiciji ugodnejše povezave z evropskim ogrodjem« (Medveš 2008, str. 15). No, v tem primeru se bolj nagibam k uporabi Arrowovega načela, da kolektivno dobro ni vsota individualnih soglasij (Morin 1999, str. 45).

visokošolskem programu ali delu programa (*stage*), ki vodi do prve visokošolske diplome, in se jih prizna kot vmesne kvalifikacije na poti do stopnje *master*, se razvrščajo v ISCED 6 (ISCED 2011, str. 55–56). Prejšnja univerzitetna izobrazba (štiriletna) potemtakem spada v ISCED 6 in ni enakovredna izobrazbi *master* (ZViS 2004)¹⁶. Študij je bil *nekoliko predolg* za ISCED 6 in *prekratek*¹⁷ za ISCED 7. Načelo razvrščanja prekratkega študija za pridobitev kvalifikacije na določeni ravni se ponovi tudi na stopnji 6. Ta vključuje kvalifikacije po *nekoliko predolgem* študiju, *ravno pravišnje* kvalifikacije vseh vrst (po 3 do 4 leta trajajočem študiju), kvalifikacije po prekratkem študiju (manj kot 3 leta trajajočem) pa razvršča v ISCED 5. Sem bi lahko torej uvrstili prejšnjo višješolsko in prvostopenjsko izobrazbo (pred letom 1993). In tako naprej navzdol!

Novi sistem omogoča zajemanje podrobnejših kategorij izobraževalnih programov in izobrazb, ločevanje na izobrazbe poklicnega/strokovnega tipa in splošnega/teoretskega oz. akademskega tipa, razvrščanje izobrazb pa je enostavnejše in ni pogojeno z merili prehodnosti ali ugleda, ki ga dajejo akademski cilji izobraževanja v primerjavi s strokovnimi. Koncept gradnikov daje okvir, znotraj katerega se izobrazbe preprosto *zložijo* po ravneh: manj kot primarna, primarna, sekundarna, vmesna in terciarna. Tudi terciarne izobrazbe, ki se v slovenskih orodjih razvrščanja kažejo kot najbolj problematične, se lahko porazdelijo zelo preprosto v naslednje skupine:

- v skupino izobrazb, pridobljenih po končanih kratkih terciarnih izobraževalnih programih (višjih),
- v skupino izobrazb, pridobljenih po končanih srednjih in dolgih izobraževalnih programih, ki vodijo do prve visokošolske diplome; v njej so vse visokošolske diplome, ki niso prekratke in ki niso na ravni specializacije ali magisterija,
- v skupino izobrazb za pridobitev druge ali nadaljnje diplome; v njej so magisteriji in specializacije različnih vrst,
- v skupino doktoratov.

Znotraj teh skupin pa bi (po potrebi) lahko ustvarili tudi nacionalnospecifične hierarhije izobrazb. Kot je razvidno, ISCED 2011 ne odpravlja razločevanja med praktično in akademsko usmerjenim študijem, odpravlja le hierarhijo med njima. Prenovljeno merilo *vpisni pogoji* se povezuje samo z višjo stopnjo izobraževanja, ne več z vrsto. Novi klasifikaciji ISCED 2011 je *vseeno*, ali so dijaki opravili zaključni izpit, poklicno maturo ali splošno. Pomembno je, ali lahko nadaljujejo izobraževanje na terciarni ravni (na stopnjah 5, 6 ali 7). ISCED 2011 omogoča vzpostaviti enostavno in pregledno strukturirano zgradbo izobrazb, ki jih je (bilo) mogoče pridobiti v RS. S sklicevanjem na mednarodne standarde razvrščanja in poenotenjem bi

¹⁶ Po Zgagi je »trditi, da bi bila nekdanja diploma npr. po štiriinpolletnem študiju lahko ekvivalentna novi drugi stopnji, celo v faktučnem nasprotju s celim nizom nostrifikacijskih odločitev o dokumentih, ki so izkazovali npr. kako tujo master degree, in so bile sprejete do nedavnega. Bi bilo mogoče te odločitve spodbijati post festum?« (Zgaga 2004, stran 10)

¹⁷ Merilo trajanja študija upošteva uradno, s predpisi določeno teoretično trajanje in ne resničnega.

najlažje odpravili zdajšnjo zmedo v razvrščanju izobrazb med različnimi nacionalnimi orodji. Takšna osnova bi omogočala tudi morebitni nadaljnji razvoj v smeri dopolnjevanja izobrazb s kvalifikacijami po področnih ali sektorskih ogrodjih, če bi bil interes in ustrezna gmotna opora.

Statistični urad RS načrtuje novo razvrstitev izobraževanja in izobrazb RS po merilih ISCED 2011, poleg te pa tudi izdelavo prevajalnika med sistemom KLASIUS in klasifikacijo ISCED 2011 (Prednostne naloge ... 2011). Pri izdelavi pretvornika izobrazb med SOK in EOK bo treba upoštevati rešitve, povezane z nacionalno klasifikacijo izobrazb v razmerju do ISCED 2011. Enostavneje rečeno: v nacionalnem okolju lahko uveljavimo vsebinsko različne predpise oziroma dokumente, pod pogojem, da je tudi njihov namen različen, v mednarodnem okolju pa ne. Vendar je tu zanka: neujemanja izobrazbenih ravni SOK z razvrščanjem po ISCED 2012 ne bomo mogli uveljaviti, ujemanje izobrazb SOK s stopnjami v EOK pa *bo imelo vpliv na pravice posameznikov pri nadaljnjem izobraževanju in zaposlovanju v EU*, saj se bo to ujemanje vpisovalo v priloge k diplomam.

Sklep

Svet doživlja globoke strukturne spremembe. Načrtno upravljanje izobraževanja je med ključnimi dejavniki za ohranitev kultur, življenja in planeta. Za uspešno upravljanje izobraževanja so potrebna učinkovita orodja, ki bodo to omogočala. ISCED, KLASIUS in druge klasifikacije, kvalifikacijska in druga taksonomska orodja so takšni pripomočki, ki so nepogrešljivi v komunikaciji in spopadanju z družbeno entropijo. Nameni so lahko različni, v splošnem pa so to orodja za objektivizirano izmenjavo informacij med različnimi družbenimi subjekti, za medsebojno sporazumevanje in za urejanje razmerij med njimi ter za načrtovanje in izvajanje politik. Če politike slonijo na komunikacijsko šibkih ali večjezikovnih orodjih, kot v opisanem primeru (KLASIUS in prevajalnik na ISCED 2011, SOK in pretvornik na EOK, Šifrant Zavoda za zaposlovanje, morebitni *prevajalnik vseh prevajalnikov* do sistema ESCO 2012), je večja verjetnost, da se bodo na njihovi podlagi sprejemale neustrezne rešitve, razvoja pa ne bo mogoče obvladovati. Prav mogoče je, da bodo državljani morali uveljavljati svoje pravice s pomočjo odvetniških pisarn, za težave pa bodo krivili globalizacijo, Bruselj in druge odtujene centre moči.

Globalizacijski procesi so realnost, brez njih ni razvoja. Po Medvešu je »globalizacija na področju šolstva lahko v neposrednem nasprotju s kulturno avtonomijo, na kateri temelji načelo, da je šolstvo eden od ključnih elementov državne in nacionalne samobitnosti in naša šolska zgodovina je v tem zelo občutljiva« (Medveš 2008, str. 8). V obdobju usmerjenega izobraževanja je vladajoča politika bivše države uveljavljala skupna jedra in dogovor o *enotnih* temeljih za klasifikacijo poklicev in izobrazbe, 25 let kasneje pa se vključujemo v *enotni* evropski visokošolski prostor. V obeh primerih je Slovenija reagirala na pritisk homogenizacije z enako obrambno potezo, tako da ni sprejela vsiljevanega oziroma ponujenega okvirja. To potrjuje Morinovo tezo, da globalizacija, ki stremi k poenotenju, producira ravno nasprotni učinek – balkanizacijo (Morin 1999, str 34). Misel, da globalizacija, ki

se osredinja na trg, pomeni krepitev moči globalnega razreda, kot pravi Medveš (2008, str. 16), zbuja še en pomislek: Kako pa je z razdelitvijo moči v nacionalnem okvirju? Ali potemtakem prevlada *enega* pogleda na *stopenjski študij* nad *drugim* ne kaže na krepitev določenega *nacionalnega* razreda, ki se prav tako osredinja na trg? Enačenje prejšnje univerzitetne izobrazbe z bolonjskim magisterijem namreč omogoča občutne finančne prihranke pri plačah, obenem pa novi magistrski študiji lahko brez večjih stroškov (delodajalcev) začasno omilijo problem brezposelnosti mladih. V tem primeru je po Lavalu cilj visokošolskega izobraževalnega sistema, da dobavlja podjetjem potreben človeški kapital (Laval 2005). Podjetja potrebujejo poceni delovno silo, zato se je cena magistrskih kvalifikacij *znižala* na ceno visokošolske izobrazbe – na univerzitetno diplomu.

Za konec naj se poigramo s tezo, da je bil *izvirni greh* spreminjanja vrednosti izobrazb storjen že v času uveljavitve usmerjenega izobraževanja, ko se je slovenska politika odločila za odmik od enotnih temeljev za klasifikacijo poklicev in strokovne izobrazbe bivše države Jugoslavije (Družbeni dogovor 1980) in se ločila od *enotnega jugoslovanskega ogrodja kvalifikacij in poklicev*. Kvalifikacije, pridobljene v izobraževalnem sistemu RS, je glede na razvrščanje kvalifikacij v zveznem dogovoru *povzdignila*. Medtem ko so se, denimo, tehniki v drugih jugoslovanskih republikah razvrščali na raven IV (in posledično inženirji na raven V, diplomirani inženirji na raven VI, specialisti in magistri na raven VII in doktorji na raven VIII), so se v Sloveniji izobraženi tehniki *premaknili* na raven V. Za njimi so se za eno stopnjo višje premaknile vse zahtevnejše izobrazbe. Temu ustrezno so se lahko oblikovala tudi razmerja v strukturi dela in plač.

Leta 2006 je Slovenija sprejela podobno odločitev kot leta 1980. Diplome, pridobljene v dodiplomskem študiju, ki jih je bila uvrščala na VII. stopnjo že po Zakonu o usmerjenem izobraževanju (1980), je razvrstila na 7. raven tudi v sistemu KLASIUS. Ali bo to lahko uveljavila tudi v prevajalniku KLASIUS–ISCED 2011 in pretvorniku SOK–EOK? Merila ISCED 2011 tega ne omogočajo. Neprepričljivo utemeljevanje razvrščanja izobrazb, pridobljenih v Sloveniji, po ISCED 2012 in EOK ugledu Slovenije, razvoju njenega izobraževalnega sistema ter prihodnjim rodovom njenih državljanov ne bo v korist, zato je treba pravočasno poenotiti sistemske rešitve z uporabo mednarodnih standardov in meril.

Literatura in viri

- A Framework for Qualifications of the European Higher Education Area.* (2005). Copenhagen: Ministry of Science, Technology and Innovation.
- Bregar, L. (2001). Statistične klasifikacije in izobraževanje. V: T. Plevnik (ur.). *Unescov priročnik za uporabo mednarodne standardne klasifikacije izobraževanja ISCED 1997. Problemi pri uporabi Isceda 1997 v Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport, str. 67–84.
- Družbeni dogovor o enotnih temeljih za klasifikacijo poklicev in strokovne izobrazbe.* (1980). Uradni list SFRJ, št. 29/1980.

- European Qualifications Framework EQF*. (2008). Dostopno na: http://ec.europa.eu/education/pub/pdf/general/eqf/leaflet_en.pdf (pridobljeno 4. 7. 2011).
- European Skills, Competencies and Occupations taxonomy ESCO*. (2010). Dostopno na: http://ec.europa.eu/eures/docs/ESCO_overview_note.pdf (pridobljeno 4. 7. 2011).
- International Standard Classification of Occupations ISCO-08*. (2010). Dostopno na: <http://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/isco/> (pridobljeno 4. 7. 2011).
- International Standard Classification of Education*. (2011). Montreal: UNESCO Institute for Statistics. Dostopno na: http://sharepoint.uis.unesco.org/Education/Documents/ISCED_2011_EN.pdf (pridobljeno 10. 7. 2011).
- International Standard Classification of Education – ISCED 1997*. (1997). Dostopno na: <http://www.uis.unesco.org/Library/Documents/isced97-en.pdf> (pridobljeno 10. 8. 2011).
- Klasifikacijski sistem izobraževanja in usposabljanja KLASIUS*. (2006). Dostopno na: http://www.stat.si/novice_poglej.asp?ID=1054 (pridobljeno 10. 8. 2011).
- Laval, C. (2005). *Šola ni podjetje*. Ljubljana: Krtina.
- McCulloch, G. in Crook, D. (ur.). (2008). *The Routledge International Encyclopedia of Education*. London in New York: Routledge.
- Medveš, Z. (2005). Izobraževanje učiteljev v bolonjski prenovi. V: T. Plevnik (ur.). *Pomembne teme v izobraževanju. Zbornik besedil o izobraževanju učiteljev*. Ljubljana: MŠŠ in Eurydice, str. 29–37.
- Medveš, Z. (2008). Globalizacija in slovensko šolstvo. *Sodobna pedagogika*, 59, št. 1, str. 7–25.
- Morin, E. (1999). *Seven complex lessons for the future. Education on the Move*. Paris: Unesco Publishing.
- New Skills for New Jobs – Anticipating and matching labour market and skills needs*. (2008). Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008DC0868:EN:NOT> (pridobljeno 10. 8. 2011).
- Odločba o oceni ustavnosti Zakona o visokem šolstvu*. (2008). Uradni list RS, št. 15/2008.
- Predlog Slovenskega ogrođja kvalifikacij*. (2011). Dostopno na: http://www.nok.si/data/Nacionalno_ogrođje_visokosolskih_kvalifikacij.pdf (pridobljeno 10. 8. 2011).
- Prednostne naloge državne statistike v letu 2012*. (2011). Ljubljana: Statistični urad RS. Dostopno na: http://www.stat.si/doc/drzstat/prednostne_2012.pdf (pridobljeno 10. 8. 2011).
- Recommendation of the European Parliament and of the Council on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning*. (2008). Dostopno na: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc44_en.htm (pridobljeno 4. 7. 2011).
- Standard Classification of Education ISCED 1997*. (1997). Dostopno na: http://www.unesco.org/education/information/nfsunesco/doc/isced_1997.htm (pridobljeno 10. 8. 2011).
- Šifrant poklicne in strokovne izobrazbe*. (2011). Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje. Dostopno na: http://www.ess.gov.si/trg_dela/publicistika/sifranti_klasifikacije (pridobljeno 10. 8. 2011).
- The Role of National Qualifications Systems in Promoting Lifelong Learning*. (2006). Paris: OECD.

- Tuck, R. (2007). *An Introductory Guide to National Qualifications Frameworks: Conceptual and Practical Issues for Policy Makers*. Geneve: ILO. Dostopno na: http://www.ilo.org/skills/pubs/WCMS_103623/lang--en/index.htm (pridobljeno 10. 8. 2011).
- Uredba Vlade RS o Standardni klasifikaciji poklicev 2008*. (2010). Uradni list RS, št. 50/2010.
- Uredba Vlade RS o uvedbi in uporabi klasifikacijskega sistema izobraževanja in usposabljanja*. (2006). Uradni list RS, št. 46/2006.
- Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju*. (1996). Uradni list, št. 12/1996.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o visokem šolstvu*. (2009). Uradni list RS, št. 86/2009.
- Zakon o strokovnih in znanstvenih naslovih*. (2006). Uradni list RS, št. 61/2006.
- Zakon o usmerjenem izobraževanju*. (1980). Uradni list SRS, št. 11/1980.
- Zakon o visokem šolstvu*. (1993). Uradni list RS, št. 67/1993.
- Zakon o visokem šolstvu*. (2004). Uradni list RS, št. 100/2004.
- Zakon o visokem šolstvu*. (2006). Uradni list RS, št. 109/2006.
- Zakon o višjem strokovnem izobraževanju*. (2004). Uradni list RS, št. 86/2004.
- Zgaga, P. (2004). *Oblikovanje skupnega evropskega visokošolskega prostora*. Ljubljana: Center za študij edukacijskih strategij.